

Sygn. akt I ACa 743/12

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 sierpnia 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący – Sędzia SA – Zbigniew Stefan Cendrowski

Sędzia SA – Maciej Dobrzyński

Sędzia SA – Przemysław Kurzawa

Protokolant – st. sekr. sąd. Aneta Zembrzaska

po rozpoznaniu w dniu 6 sierpnia 2013 r. w Warszawie na rozprawie sprawy z powództwa Skarb Państwa - Ministra Rozwoju Regionalnego przeciwko Fundacji Pomocy (...) z siedzibą w P.

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 28 marca 2012 r. sygn. akt I C 433/11

1. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie pierwszym w ten sposób, że utrzymuje w mocy nakaz zapłaty wydany w dniu 18 marca 2011 r. przez Sąd Okręgowy w Warszawie sygn. akt INc 93/11 w punkcie pierwszym nakazu zapłaty, w części zasądzonej od pozwanej na rzecz powoda kwotę 468.998,34 zł (czterysta sześćdziesiąt osiem tysięcy dziewięćset dziewięćdziesiąt osiem złotych i trzydzieści cztery grosze) z ustawowymi odsetkami od 26 marca 2010 r. do dnia zapłaty oraz w punkcie drugim nakazu zapłaty nakazując pobrać od pozwanej na rzecz Skarbu Państwa Sądu Okręgowego w Warszawie kwotę 5.840 (pięć tysięcy osiemset czterdzieści) złotych zamiast kwoty 8.715 (osiem tysięcy siedemset piętnaście) złotych;

2. oddala apelację w pozostałej części;

3. zasądza od pozwanej na rzecz Skarbu Państwa – Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa 5.400 (pięć tysięcy czterysta) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 6 grudnia 2010 r. powód Skarb Państwa reprezentowany przez Ministra Rozwoju Regionalnego wniósł o zasądzenie od pozwanej Fundacji Pomocy (...) z siedzibą w P. kwoty 697 190,72 zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia 26 marca

2010 r. do dnia zapłaty, a ponadto o zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego w wysokości 7 200 zł na rzecz Skarbu Państwa - Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa.

Nakazem zapłaty wydanym w postępowaniu nakazowym w dniu

18 marca 2011 r., Sąd nakazał pozwanej Fundacji Pomocy (...) z siedzibą w P. aby zapłaciła na rzecz powoda Skarbu Państwa reprezentowanego przez Ministra Rozwoju Regionalnego kwotę 697 190,72 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 26 marca 2010 roku do dnia zapłaty oraz na rzecz Skarbu Państwa-Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa kwotę 7.200,00 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego, w terminie dwóch tygodni od doręczenia nakazu albo wniosła w tym terminie do tutejszego Sądu zarzuty oraz nakazał pobrać od pozwanej na rzecz Skarbu Państwa - kasy Sądu Okręgowego w Warszawie kwotę 8 715 zł tytułem opłaty od pozwu, od której pokrycia powód Skarb Państwa reprezentowany przez Ministra Rozwoju Regionalnego był zwolniony.

W zarzutach od nakazu zapłaty z dnia 4 kwietnia 2011 r. pozwana wniosła o uchylenie zaskarżonego nakazu zapłaty i oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie na jej rzecz od powoda kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Wyrokiem z dnia 28 marca 2012 r. Sąd Okręgowy w Warszawie uchylił w całości nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym wydany w dniu 18 marca 2011 r. przez Sąd Okręgowy w Warszawie sygnatura akt I Nc 93/11 i oddalił powództwo oraz odstąpił od obciążania powoda obowiązkiem zwrotu kosztów postępowania na rzecz pozwanej.

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny.

W dniu 14 lutego 2006 r. Fundacja Fundusz (...) z siedzibą w W., działająca w imieniu Instytucji Zarządzającej E. zawarła z pozwaną Fundacją Pomocy (...) z siedzibą w P. (jako beneficjentem) umowę nr (...) o dofinansowanie projektu (...) na rzecz (...) „Ekonomia Społeczna w Praktyce” w ramach programu operacyjnego Program Inicjatywy Wspólnotowej E. dla Polski 2004-2006, finansowanego z Europejskiego Funduszu Społecznego, na podstawie której Instytucja Zarządzająca E. zobowiązała się przyznać pozwanej środki finansowe na realizację działania określonego we wniosku o dofinansowanie w ramach programu operacyjnego - Program Inicjatywy Wspólnotowej E., w łącznej kwocie nie większej niż 8.889.273 zł. Strony postanowiły, że jeśli zostanie stwierdzone, iż pozwana wykorzystwała środki finansowe przekazane jej na mocy umowy niezgodnie z przeznaczeniem, pobrała je nienależnie lub w nadmiernej wysokości, pozwana jest zobowiązana do zwrotu odpowiedniej części lub całości środków finansowych wraz z odsetkami w wysokości określonej jak dla zaległości podatkowych naliczonymi odpowiednio od dnia przekazania transzy środków finansowych.

W dniu 14 lutego 2006 r. pozwana złożyła Fundacji Fundusz (...) z siedzibą w W. weksel własny in blanco oraz podpisała deklarację wekslową uprawniającą do jego wypełnienia do kwoty 8.889.273 zł, który zabezpieczać miał zobowiązania wystawcy wynikające z umowy z dnia 14 lutego 2006 r. Nr (...).

Pismem z dnia 24 marca 2009 r. pozwana wezwana została przez powoda do zapłaty kwoty 378 116,43 zł tytułem niewykorzystanych środków dotacji w 2007 r. powiększonej o odsetki jak dla zaległości podatkowych od 16 lutego 2008 r. do dnia zwrotu oraz kwoty 379 770,98 zł tytułem niewykorzystanych środków dotacji w 2008 r. powiększonej o odsetki jak dla zaległości podatkowych od 17 lutego 2009 r. do dnia zwrotu, w terminie 14 dni. Pismem z dnia 26 maja 2009 r. pozwana wezwana została przez powoda do zapłaty kwoty 229 840,31 zł powiększonej o odsetki jak dla zaległości podatkowych, w oparciu o notę o nieprawidłowości nr 09/ (...)/6. Pozwana nie zaspokoila powyższych należności, wobec czego powód wypełnił w dniu 8 marca 2010 r. weksel in blanco na kwotę 1.045.190,72 zł z oznaczeniem dnia płatności na 25 marca 2010 r. Pismem z dnia 9 marca 2010 r. - doręczonym w dniu 12 marca 2010 r. - powód zawiadomił pozwaną o wypełnieniu weksla i wezwał do jego wykupu w dniu 25 marca 2010 r.

Pozwana w dniu 20 sierpnia 2009 r. dokonała zwrotu kwoty 90.000 zł, która została potraktowana przez Instytucję Zarządzającą E. jako zwrot części niewykorzystanych środków z 2007 r. W dniu 6 kwietnia 2010 r. pozwana dokonała zwrotu kwoty 99 000 zł, w dniu 15 kwietnia 2010 r. dokonała zwrotu kwoty 60 000 zł, w dniu 16 kwietnia 2010 r. dokonała zwrotu kwoty 90 000 zł które zostały zakwalifikowane przez Instytucję Zarządzającą (...) jako zwrot części niewykorzystanych środków z 2007 roku. W dniu 13 października 2010 r. pozwana dokonała zwrotu kwoty 99 000 zł,

która została zakwalifikowana przez powoda jako zwrot nierozliczonej dotacji z 2007 r. (39 116,43 zł) oraz odsetki od nieterminowego zwrotu środków dotacji z 2007 r. (59 883,57 zł).

Na podstawie powyższe stanu faktycznego Sąd Okręgowy dokonał następujących ustaleń.

Na wstępie Sąd wskazał, że zarzuty od nakazu zapłaty wniesione przez pozwaną nie dotyczą ważności i skuteczności zobowiązania wekslowego, lecz znajdują oparcie w stosunku podstawowym dla którego zabezpieczenia weksel in blanco został wystawiony. Sąd stwierdził, że wystawca, w braku skutecznych zarzutów wekslowych, może podnieść zarzuty oparte na stosunku podstawowym i na ich podstawie podważać zarówno istnienie, jak i rozmiar zobowiązania wekslowego ze względu na jego związek ze stosunkiem podstawowym. Spór przenosi się wówczas na płaszczyznę stosunku prawa cywilnego, który w związku z zarzutami wystawcy podlega badaniu przez sąd oceniający zasadność nakazu zapłaty. Ponadto, Sąd uznał za prawidłowe zapatrywanie, że po podniesieniu zarzutu wypełnienia weksla in blanco niezgodnie z porozumieniem na stronie powodowej ciążył obowiązek określenia, jakie wierzytelności i z jakiego stosunku podstawowego składają się na sumę wekslową. Z obowiązku tego, zdaniem Sądu Okręgowego strona powodowa wywiązała się, wskazując źródło swego roszczenia tj. umowę z dnia 14 lutego 2006 r. Nr (...), a także przedstawiając wyliczenie dochodzonej kwoty 697 190,72 zł. Sąd ponadto zaznaczył, że podniesienie przez wystawcę weksla in blanco zarzutu wypełnienia weksla niezgodnie z porozumieniem wekslowym (w zakresie dotyczącym rozmiaru zadłużenia wystawcy ze stosunku podstawowego) nie powoduje przerzucenie ciężaru dowodu na posiadacza weksla (remitenta) w tym sensie, iż powinien go obciążać dowód wykazania istnienia i rozmiaru zadłużenia z tego stosunku.

Sąd Okręgowy uznał, że twierdzenie strony powodowej o nieprawidłowości w wydatkowaniu przez pozwaną środków finansowych w zakresie zakupu biletów lotniczych na wizyty studyjne w innych krajach z uwagi na naruszenie obowiązku stosowania procedury określonej w ustawie z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych (par. 20 ust. 1 pkt 1 umowy) nie znajduje uzasadnienia.

Wskazując na art. 32 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych, w ocenie Sądu Okręgowego, strona pozwana nie dokonała nieuprawnionego podziału zamówienia (czy też zaniżenia jego wartości) w celu uniknięcia stosowania przepisów powyższej ustawy, uznając, że osobny zakup biletów na poszczególne loty wynikał z przyczyn technicznych i organizacyjnych. Sąd uznał, że przyjęty przez stronę pozwaną tryb zakupu biletów lotniczych nie tylko nie utrudnił ale w istocie ułatwił, w ustalonych okolicznościach faktycznych, pełną realizację celu umowy w dnia 14 lutego 2006 r. (w przedmiotowym zakresie) polegającym na zorganizowaniu transportu lotniczego, którego realizacji miała dotyczyć pomoc finansowa udzielona przez powoda.

W ocenie Sądu Okręgowego, nie zostało również skutecznie zakwestionowane twierdzenie strony pozwanej, że czynności wykonywane przez spółkę (...), na podstawie umowy zawartej z pozwaną miały różny zakres przedmiotowy (usługi informatyczne, szkoleniowe czy przygotowanie prezentacji) i z tej przyczyny brak było podstaw do zakwalifikowania ich jako jedno zamówienie o wartości wymagającej zastosowania procedury przewidzianej w ustawie z dnia 29 stycznia 2004 r..

Przytaczając treść art. 5 k.c. Sąd Okręgowy uznał, że zgłoszenie przez stronę powodową wobec pozwanej żądania musi być w ocenie Sądu uznane w realiach niniejszej sprawy za nadużycie prawa podmiotowego i jako takie nie zasługuje na ochronę, wskazując, że w przekonaniu Sądu dokonując oceny żądania zgłoszonego w niniejszym postępowaniu w kontekście przedstawionych elementów definiujących koncepcję nadużycie prawa podmiotowego szczególny akcent położyć należy na charakter strony pozwanej i rodzaj działalności w jej ramach prowadzonej a także konsekwencje jakie spowodowałyby przyznanie ochrony prawnej dochodzonemu żądaniu. Sąd podniósł, że aktywność pozwanej Fundacji Pomocy (...) ma jednoznacznie pozytywny wymiar i służy realizacji doniosłych celów społecznych a w konsekwencji wartością samoistną jest również, zapewnienie jej warunków umożliwiających jej dalsze funkcjonowanie i rozwój. Sąd uznał, że zwrot środków finansowych objętych żądaniem pozwu bezpośrednio godziłoby w możliwość urzeczywistnienia misji fundacji.

W ocenie Sądu, realizacja przez stronę powodową prawa polegającego na możliwości domagania się zwrotu części środków finansowych przekazanych pozwanej na podstawie umowy z dnia 14 lutego 2006 roku, w sytuacji gdy zostały one efektywnie przez nią wykorzystane na realizację celów, których zapewnieniu służyć miało udzielenie pomocy finansowej a w pozostałym zakresie zwrócone na jej rzecz, sprzeczne jest ze społeczno - gospodarczym tego prawa podmiotowego. Wykonanie owego prawa podmiotowego w przedstawionych okolicznościach faktycznych wykracza poza jego funkcję w społeczeństwie i interes społeczny (cel określonego rodzaju prawa), którym jest, najogólniej rzecz ujmując ochrona dyscypliny finansów publicznych (zapewnienie prawidłowości ich wydatkowania), w szczególności gdy działanie to prowadziłoby do uniemożliwienia realizacji społecznie uzasadnionych celów statutowych pozwanej. Jako takie stanowi nadużycie prawa podmiotowego w rozumieniu art. 5 k.c. i nie korzysta z ochrony.

Rozstrzygnięcie w przedmiocie kosztów procesu Sąd wydał w oparciu o art. 102 k.p.c.

Powyższy wyrok Sądu Okręgowego z dnia 28 marca 2012 r. został zaskarżony przez powoda w części obejmującej punkt pierwszy wyroku i w zakresie oddalenie powództwa w części obejmującej kwotę 468.998,34 zł. Powód wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez nadanie punktowi pierwszemu brzmienia: „utrzymuje w mocy nakaz z dnia 18 marca 2011 r.

I Nc 93/11 w części zasądzonej od pozwanej na rzecz powoda kwotę 468.998,34 zł z odsetkami z wysokości ustawowej od dnia 26 marca 2010 r. do dnia zapłaty oraz na rzecz SP- (...) 7.200 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego". Ewentualnie powód wniósł o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji oraz o zasądzenie od pozwanej na rzecz SP- (...) kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym wedle norm przepisanych. Powód zarzucił wyrokowi nierozpoznanie istoty sporu przez pominięcie w rozważaniach kwoty 420.733,98 zł, co do których podstawą żądania było w ogóle zaniechanie rozliczenia otrzymanej w roku 2008 dotacji oraz kwoty 17.746 zł, co do której podstawą żądania był fakt nieterminowego zwrotu środków niewykorzystanych w roku 2007 oraz naruszenie art. 5 k.c. przez przyjęcie, iż podstawę oceny żądania w kontekście zasad współzycia społecznego mogą stanowić okoliczności, które nie są związane ze stosunkiem prawnym łączącym strony, a dotyczą działalności wykonywanej przez pozwanego.

W odpowiedzi na apelację pozwany wniósł o oddalenie apelacji w całości oraz o zasądzenie na rzecz pozwanego kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny ustalił i zważył, co następuje:

Apelacja jest uzasadniona.

Sąd Apelacyjny podziela rozważania prawne Sądu Okręgowego co do zasad odpowiedzialności strony pozwanej, ukształtowanej wystawieniem przez nią weksla własnego. Podziela również pogląd co do rozkładu ciężaru dowodu i obowiązków dowodowych spoczywających na stronie pozwanej po wniesieniu zarzutów od nakazu zapłaty wydanego na podstawie weksla. Strona powodowa wypełniła swój obowiązek dowodowy, przedstawiając szczegółowe rozliczenie i wyliczenie kwot należnych od strony pozwanej.

Tak z treści pozwu jak i przedstawionego rozliczenia środków finansowych na dofinansowanie (...) (k. 22 akt), jak i z treści pisma procesowego powoda z 25 maja 2011 r. (k. 52 – 56), a w szczególności zawartego w tym piśmie rozliczenia kwot należnych powodowi, z wyliczeniem również odsetek za poszczególne okresy – wynika, że strona pozwana nie przedstawiła rozliczenia wydatków z tytułu otrzymanych dotacji za 2007 r. i 2008 r.

Strona pozwana w zarzutach od nakazu zapłaty odniosła się merytorycznie jedynie do części żądania dotyczącego kwot wydatkowanych na zakup biletów lotniczych oraz związanych ze współpracą z partnerem D. – spółka z o.o.

Co do pozostałej części żądania – pozwana ograniczyła się do twierdzenia, że w całości kwestionuje zasadność i wysokości tej kwoty. Nie przedstawiła na poparcie tego twierdzenia żadnej merytorycznej argumentacji. Wskazała jedynie, że dokonała zwrotu niewykorzystanej dotacji na łączną kwotę 348 000 zł, nie wyjaśniając, dlaczego tylko w takiej wysokości. Po złożeniu przez powoda pisma procesowego z 25 maja 2011 r. – strona pozwana w piśmie

procesowym z 6 czerwca 2011 r. (k. 61 akt) – ponownie odniosła się jedynie do części żądania związanego z wydatkami na bilety lotnicze i współpracą ze spółką (...) – natomiast co do pozostałej części żądania ograniczyła się do jednozdaniowego stwierdzenia, że „w zakresie przekraczającym dokonane zwroty, żądanie pozwu należy uznać za nieuzasadnione i pozbawione podstaw faktycznych i prawnych”.

Takie stwierdzenie, nie poparte żadną argumentacją odnoszącą się do meritum sporu, nie może stanowić skutecznego środka obrony. Ani w zarzutach od nakazu zapłaty, ani w cytowanym piśmie procesowym strona pozwana nie wyjaśnia, dlaczego uznała ona, że dokonane przez nią wpłaty na poczet zobowiązania wynikającego umowy – wyczerpują zakres jej zobowiązania. W toku całego procesu, aż do zamknięcia rozprawy, strona pozwana nie wyjaśniła też, dlaczego, z jakich powodów nie rozliczyła się z części dotacji.

W zaistniałej sytuacji procesowej Sąd Apelacyjny uznaje twierdzenia i dowody strony powodowej za wystarczające do ustalenia, jak też uczynił to Sąd Okręgowy, że strona pozwana nie rozliczyła się, to jest nie przedstawiła żadnej dokumentacji i żadnych wyjaśnień, co do kwoty (łącznie) w wysokości 757 887,41 zł.

Na podstawie zgodnych twierdzeń stron Sąd Apelacyjny ustalił, że strona pozwana, na wezwanie powoda, dokonała zwrotu łącznie kwoty 438 000 zł Powód dokonał zaliczenia tej kwoty na należność główną za 2007 r. oraz na odsetki od tej należności na kwotę 59 883,57 zł

Zasane jest zatem żądanie co do kwoty 379 770.98 zł nierozliczonej dotacji za 2008 r., oraz dochodzone obok tej kwoty odsetki za opóźnienie, w łącznej wysokości 468.998.34 zł.

Sąd Apelacyjny podziela zarzut naruszenia przepisu art. 5 k.c. przez jego błędne zastosowanie.

Sąd Apelacyjny podziela pozytywną opinię Sądu Okręgowego o charytatywnej działalności strony pozwanej, jak też, że brak jest podstaw do czynienia Fundacji Pomocy (...) zarzutu sprzeniewierzenia powierzonych jej środków.

Jednakże powyższe nie może w realiach sprawy uzasadniać ostatecznej oceny prawnej co do nadużycia prawa przez stronę powodową. Proces niniejszy dotyczy zobowiązań umownych wynikających z umowy zawartej przez strony 14 lutego 2006 r.

Zostało wykazane i stało się to przedmiotem ustalenia przez Sąd Apelacyjny, że strona pozwana nie rozliczyła się z części dotacji i nie uczyniła tego na wezwanie powoda, aż do zamknięcia rozprawy. Jest o działanie oczywiście sprzeczne z postanowieniami umowy zawartymi m. in. w § 12, i – przede wszystkim – w § 16, § 17, § 18 umowy.

Zgodnie z ustalonym poglądem istnienie stanu nadużycia prawa sąd uwzględnia z urzędu, mając na uwadze wszystkie okoliczności sprawy. Nie mogą one jednak ograniczać się do samej osoby zobowiązanej, abstrahując od istoty zobowiązania i relacji stron umowy. Ograniczenie się do oceny sytuacji jednej strony stosunku obligacyjnego może prowadzić, jak ma to miejsce w sprawie niniejszej, do konstruowania przez Sąd innych zasad praw i obowiązków obligacyjnych niż wynikających z umowy, co wykracza poza kompetencje Sądu. W sprawie niniejszej zastosowanie przez Sąd Okręgowy przepisu art. 5 k.c. prowadzi w istocie do wyłączenia odpowiedzialności jednej strony umowy, tylko ze względu na jej cechy i właściwości, przy czym jednocześnie abstrahując od tego, że strona ta nie wypełniła ciężących na niej obowiązków kontraktowych i nie wyjaśniła takiego postępowania również w toku procesu sądowego.

Uznanie, że działanie powoda stanowi nadużycie prawa, może nastąpić jedynie w wyjątkowych, szczególnie uzasadnionych okolicznościach.

W sprawie niniejszej brak jest ponadto podstaw do przypisania stronie powodowej jakichkolwiek uchybień czy działań sprzecznych z zasadami współżycia społecznego. Nie może być ujemnie ocenione działanie powoda zmierzające do tego, by druga strona umowy wypełniła swoje umowne zobowiązania.

Te wszystkie okoliczności, dotyczące tak stron umowy, jak i stosunku obligacyjnego łączącego strony, nie pozwalają na ocenę, że wystąpienie z żądaniem przez powoda stanowi nadużycie prawa lub jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego.

Z tych wszystkich względów orzeczono zgodnie z art. 386 § 1 k.p.c.

O kosztach orzeczono stosowanie do rozstrzygnięcia, na podstawie art. 98 § k.p.c. w zw. z § 6 pkt 7 rozp. Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (...).